

УДК 631.14.636.03:637.5

Самоїлик Ю.В., к.е.н.¹©

Полтавська державна аграрна академія

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У М'ЯСОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ

Запропоновано економічний механізм удосконалення стратегії господарських відносин між підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу на інноваційній договірній основі. Обґрунтовано умови договору, які гарантують переробному підприємству поставки сировини необхідної кількості та якості, а сільгоспвиробникові – фінансову підтримку.

Ключові слова: економічний механізм, вертикальна інтеграція, стратегія договірних відносин, м'ясопродуктовий підкомплекс.

Постановка проблеми. Економічна ефективність функціонування підприємств у ринкових умовах суттєво залежить від досконалості системи менеджменту. Важливим напрямом управління підприємством є налагодження зв'язків з постачальниками сировини та формування ефективних каналів збуту продукції. Особливої актуальності цей напрям діяльності набуває у м'ясопродуктовому підкомплексі при взаємодії сільськогосподарських виробників м'яса з переробними підприємствами. Функціонування галузі тваринництва у більшості національних підприємств є неефективним через те, що низька реалізаційна ціна не покриває високої собівартості продукції, як наслідок, господарства скорочують поголів'я тварин та обсяги виробництва м'яса, що негативно позначається на сировинній базі переробних підприємств. Таким чином, виникає необхідність удосконалення системи управління взаємозв'язками підприємств м'ясопродуктового підкомплексу на інноваційній договірній основі, що і визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Питання удосконалення зв'язків між виробниками м'яса та переробними підприємствами широко досліджені такими науковцями, як П.С. Березівський, В.В. Зіновчук, М.В. Мазнева, О.В. Мазуренко, О.Ю. Нестерчук, О.Ю. Хорунжий, Л.В. Ярема та ін. У всіх працях ставиться наголос на необхідності поглиблення та удосконалення господарських відносин між виробничою та переробною сферами агропромислового комплексу. Науковці розглядають різні форми агропромислової інтеграції. Зіновчук В.В. широко досліджує проблеми кооперації і зазначає, що "ідея кооперативної взаємодопомоги і співробітництва – одне з найвагоміших досягнень людської цивілізації. Вже багато років вона захищає селян у багатьох країнах світу від агресивного ринкового середовища, дозволяє усім бажаючим сільськогосподарським товаровиробникам приєднатися до взаємовигідного великомасштабного агробізнесу, отримувати справедливу винагороду за свою працю, жити в достатку і бути впевненими у майбутньому" [1, с.1]. Нестерчук О.Ю. вивчає механізм вертикальної інтеграції підприємств

© Самоїлик Ю.В., 2011

агропромислового комплексу і пропонує такі аргументи створення вертикальних інтегрованих структур: інтеграція господарських об'єктів в АПК сприяє подоланню багатьох структурних проблем національної економіки, сприяє усуненню існуючих недоліків ринку за рахунок створення внутрішнього ринку капіталів, спільної інфраструктури тощо, інтеграція сприяє скороченню збиткових підприємств шляхом допомоги тим із них, що є незамінними у загальному технологічному ланцюгу та ін. [2, с.18-19].

Хорунжий М.Й. у процесі дослідження питань агропромислової інтеграції наводить приклад розвитку молокопродуктового підкомплексу США, “де в основу відносин покладено принцип розподілу виручки від реалізації кінцевої продукції за завчасно встановленими пропорціями, а саме: фермер – 46,6 %, молочний завод – 26,3 % плюс 1,9 % на відтворення, торгівля – 21,1 % та 3,82 % на відтворення корпоративного органу” [3,с.27]. Отже, процес агропромислової інтеграції є дієвим у світі. Однак, у сучасній літературі зустрічаються лише поодинокі праці, присвячені такій формі господарських зв'язків між виробниками та переробними підприємствами, як договірні відносини. Такий механізм відносин є найбільш м'яким і зберігає повну самостійність ринкових суб'єктів. Ми підтримуємо точки зору науковців стосовно доцільності агропромислової вертикальної інтеграції.

Мета статті - обґрунтування економічного механізму удосконалення стратегії договірних відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі.

Виклад основного матеріалу. Агропромислова інтеграція передбачає процес поглиблення економічних зв'язків між сільськогосподарськими, переробними та іншими підприємствами відповідного продуктового підкомплексу, що має ґрунтуватися на внутрішньогосподарському розрахунку або договірній основі та механізмі перерозподілу прибутків пропорційно до авансованого у виробництво капіталу кожного учасника інтегрованої структури з метою формування гарантованого ефективного виробництва та збуту продукції. У м'ясопродуктовому підкомплексі господарські зв'язки мають охоплювати м'ясопереробні підприємства, сільськогосподарські підприємства різних розмірів та організаційно-правових форм, які, у свою чергу, об'єднуються в кооперативи. Необхідна взаємодія з машинобудівельними підприємствами, що виробляють основні засоби для сільського господарства та переробної сфери, а також з об'єктами інфраструктури. Реалізація готової продукції переважно має здійснюватися через власну фірмову мережу торгівлі, однак для охоплення додаткових ринкових сегментів доцільно поглибити зв'язки з торговельними організаціями, зокрема супермаркетами (рис. 1).

Особливої уваги заслуговує стратегія договірних відносин між виробниками м'яса та м'ясопереробними підприємствами. Удосконалення економічного механізму відносин між ними має сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності за рахунок того, що постачальники отримують гарантії збуту продукції та фінансову підтримку, а переробні підприємства – стабільні поставки сировини необхідної кількості та якості. Відповідно до пропонованої схеми договірних відносин, між виробниками м'яса та переробними

підприємствами укладається контракт строком на 1 рік, за умовами якого господарство має виробити відповідну кількість м'ясної сировини, обумовленої якості для поставки на переробне підприємство.

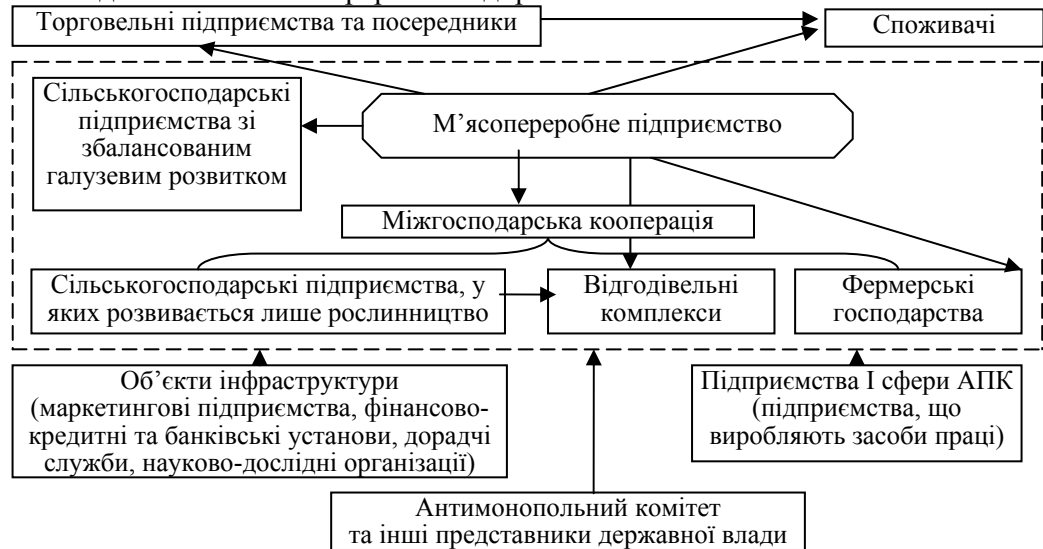

Рис. 1. Структура господарських зв'язків підприємств м'ясопродуктового підкомплексу*

*Джерело: розроблено автором

Обсяг виробництва може коригуватися протягом терміну дії контракту на умовах, що не загрожують ефективності господарської діяльності сторін договору. М'ясопереробне підприємство бере на себе логістичні витрати, зокрема транспортні, та витрати на збут. Із частини прибутку, отриманого від реалізації м'ясопродуктів, м'ясопереробне підприємство має створити спеціальний фонд для фінансування розвитку галузі тваринництва у постачальників.

За невиконання умов договору доцільно ввести наступні штрафні санкції: за умови, якщо виробник відмовляється поставити обумовлений в договорі обсяг м'яса переробному підприємству, він сплачує штраф у розмірі, еквівалентному вартості недопоставленої продукції, обчислений у ринкових цінах; за умови, якщо виробник постачає продукцію неналежної якості, то сплачує штраф у розмірі, еквівалентному вартості даного обсягу продукції належної якості, обчислений у ринкових цінах; при умові, якщо виробник відмовляється представити звітність по формуванню собівартості м'яса, переробне підприємство має право запропонувати свою ціну контракту або розірвати контракт; при умові, якщо переробне підприємство відмовляється придбати у виробника обумовлений в договорі обсяг м'яса, він сплачує штраф у розмірі, еквівалентному вартості цього обсягу продукції, обчислений у цінах контракту; якщо переробне підприємство відмовляється спрямовувати кошти спеціального фонду виробнику для розвитку тваринництва, то він сплачує штраф у розмірі,

еквівалентному виручці від реалізації продукції, виробленої із сировини цього господарюючого суб'єкта; при виникненні форс-мажорних обставин (масовий падіж худоби, стихійні лиха тощо) умови контракту підлягають перегляду (рис. 2).

Рис. 2. Напрями вдосконалення договірних відносин між підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу*

*Джерело: розроблено автором.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У системі управління підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу важливим напрямом є оптимізація господарських зв'язків між ними на інноваційній договірній основі. Між сільськогосподарським виробником та переробним підприємством має укладатись договір на поставку сировини обумовленої кількості та якості строком на 1 рік. Одна частина прибутку м'ясокомбінату, яка пропорційна витратам м'ясопереробного підприємства у структурі собівартості ковбасного виробництва, залишається в його розпорядженні. Інша, пропорційна частці витрат сільськогосподарського виробника у структурі собівартості ковбас, - буде формувати спеціальний фонд, кошти якого спрямовуватимуться на фінансування розвитку галузі тваринництва постачальників сировини, у вигляді безвідсоткових кредитів, інвестицій. Перспективи досліджень у даному напрямі полягають у формуванні стратегії управління сировинним забезпеченням м'ясопереробного підприємства на інноваційній основі.

Література

1. Зіновчук В.В. Сільськогосподарська кооперація: теорія, методологія, практика: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.02 / В.В. Зіновчук – Інститут аграрної економіки УААН. – К., 2000. – 35с.
2. Нестерчук Ю.О. Організаційно-економічні моделі міжрегіональної аграрно-промислової інтеграції / Ю.О. Нестерчук // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 18-24.
3. Хорунжий М.Й. Агропромислові формування як засіб продовольчої безпеки України / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 25-30.

Summary
Samoylik Yu.V.
The Poltava state agrarian academy

**AN ECONOMICAL MECHANISM OF STRATEGY IMPROVEMENT OF
ECONOMIC RELATIONS IN A MEATPRODUCTIVE SUB-COMPLEX**

An economical mechanism of strategy improvement of economic relations in a meatproductive sub-complex is offered. The economic mechanism of improvement of strategy of economic relations is offered between the enterprises of meat products subcomplex on innovative contractual basis. It is justified the conditions of agreement, which guarantee supply of raw materials for the processing enterprise with necessary amount and quality, and the sponsorship for farmer.

Key words: *an economical mechanism, vertical integration, strategy of contractual relations, meatproductive subcomplex.*

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011 р.